

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

RA, Viborg - PX9A1-4,5 (stor pakke) Læsø lands beboere. 1778 – 1835 forskellige dokumenter:

Vi Christian den Syvende af Guds Naade, Konge til Danmark og Norge, de Venders og Gothers, Hertug udi Slesvig, Holsten, Stormarn, Dytmersken og Oldenburg, gjøre vitterligt: at Aar 1785 Tiirsdagen den 18 Januarii for Os udi Vores Høyeste Rett fremkom Procurator Johan Martin Schöenheyder, som allerunderdanigst androg: hvorleedes Os elskelig Doctor Theologiæ Hr. Peter Tetens Biskop over Wiborg Stift, Stifts Provst Hr. Friderich Astrup og Rector Jens Hiersing sammstæds paa Wiborg Dom Capitels Vegne tilligemed Landfogden paa Vort Land Læssøe Peter Zeuthen, havde fundet dem beføyede deels til Under Kiendelse, deels til Confirmation, deels til Forankring og bede Rettes Nydelse for Os i Vores Høyeste rett allerunderdanigst at lade indestævne én Dom, som de af Os allernaadigst Beskikkede Commissarier, Os elskelig Hr. Christian Carl von Gabel, Ridder, Vores Geheime Raad, Kammer Herre og Amtmand over Schivehuus Amt, og Andreas Brüchman, nu værende Bjæfoged i Vor Kiøbstad Hiørring og Herredsfoged udi Horns og Wenneberg Herreder den 5. April 1781 havde afsagt udi én Sag imellem Citanterne paa den eene og Andreas Thorup, Marcus Zeuthen, Poul Juul, Christen Graven, Niels Jørgensen og Jens Gaarn paa samtlige Landsaatters Vegne paa Vort Land Læssøe paa den anden Siide, betræffende Citanternes formeentlige Rettigheder til at disponere over Læssøe Land og deraf at hæve visse Indkomster, hvoriblandt i Særdeleshed var Grund Rettighed samt Rettighed til at hæve 1/5 Part af Biergeløn for strandede Skibe og Gods, saavel som og at give Vedkommende Udviisning til Stæders Beboelse, ligesom de og havde formeent, at Landsaatterne skulle være pligtige til at gjøre Hoverie Arbejde til Klitgaard med videre. Thi som de ved bemeldte deres Dom havde kiendt for Rett: 1 At Indvaanerne paa Læssøe land skulle herefter nyde, bruge og beholde de Stæder, som de ved Arv, Skiøde eller anden lovlig Adkomst besidder, tilligemed samme Stæders Bygninger tilliggende Jorder i Ind og Ud Mark, hvor som helst det findes, intet undtagen, med samme Rett og Rettigheder, som de bemeldte Stæder hidindtil og fra Arilds Tiid nydt, brugt og havt haver; Saa at bemeldte Læssøe Lands Beboere frie og ubehindret skulle Lovbyde, sælge, skiøde, afhænde og pandtsætte bemelte deres Stæder, og sammes Tilliggende, ligesom de og skulle gaae i Arv og Skifte efter Loven, som rette frie og frelste Eyendomme i alle Maader efterfølgende Byrder og Indskrænkninger i 2den og 3die Post undtagen 2. Ligeleedes skulle Læssøe Landsaatterne nyde og beholde frie fælles Græsgang, Tørveskiær og Lyngslet i Halls Sogn, saavel som overalt paa Landet, hvor de samme fra gammel Tiid det nydt, brugt og havt haver; Dog saaledes: at de i Særdeleshed med Tørveskiær og Lyngslet endtholder sig fra de Stæder, hvor Sandflugt kunde være at befrygte, besynderlig paa alle Kandter i Nærheden af den saa kaldede Høy Sand, og saaledes i Almindelighed holder sig Lovens 6. Bogs 17. Capituls 29. Articul og andre Vores allernaadigste Anordninger til Sandflugtens Hemmelse allerunderdanigst efterretlige; Ligesaa bliver Vores Rente Kammer Collegii Resolution af 10. Januarii 1778 den Regel, som Landsaatterne havde at holde sig efterretlige, i henseende til de sandflugne Jorders Optagelse i Halls Sogn til Beboelse, med mindre Vi eller vedkommende Collegier, derudi allernaadigst skulle finde for godt at gjøre nogen Forandring. 3. Hvorimod bemeldte Læssøe Lands Indvaanere have at betale til de Residerende ved Dom Capitlet i Wiborg og deres Efterkommere, den hidindtil sædvanlige og bestemte Afgift af deres Stæder, hvilken Afgift de Residerende eller deres Efterkommere ingenlunde skulle have Magt til at forhøye eller udviide i nogen Maade. Iligemaade paaligger det Landsaatterne, som en Pligt til Foged Gaarden Klitgaard,

naar den behøver Reparation, at føre det behøvende Leer til Kliinen og Tang til Tække samt fornøden værende andre Bygnings Materialer fra Stranden, naar de derom betimelig tilsagt vorder; Dog at saadant skulle skee paa beleilige Tiider af Aaret og ikke i Pløye eller Sæde Tiider i Høst eller Høe Bierring, ey heller i Landsaaternes travleste Hornfisk Fiskerie, hvoraf de haver én med de beste Nærings Veje, Derimod skulle det beroe paa Landsaatterne selv, hvad andet Arbejde de skulle finde forgodt at forrette til bemeldte Klitgaard, der alleene skulle blive at ansee, som Villigheds og Høfligheds Arbejde, hvilket de kunde gjøre og lade efter Behag, men ingenlunde som een Skyldighed, hvortil de kunde tvinges. Ligeledes skulle det tilkomme de Residerende herefter, som hidindtil den Femte Part af de Bierge Lodder, som Landsaatterne faaed ved indfaldende Strandinger paa Landet, dog skulle herunder ikke være forstaaet, naar de Bierger eller Arbejder i Indstrandings Tilfælde for bestemt Dagløn, men alleene, naar de ere accorderede om en Part af det Strandede, eller en viisse Penge derfor, ligesom det ey heller skulle tilkomme de Residerende nogen Anpart af, hvad Landsaatternefortiener med at hielpe Fahrtoyer af Grunden, som derefter uden at forlise, fortsætter deres Rejse; Hvilken 1/5 Part af ovenmeldte Bierge Lodder Landforvalteren skulle affordre hos Biergerne, naar den med de øvrige Bierg Lodder propotionerede Udgift var fradragen. 4. Og endelig var Forvalter Peter Zeuthen tilpligtet at betale Processens Omkostninger med 200 rd. Saa forventede Citanterne og for Os i Vores Højeste Rett allerunderdanigst lade paastaae, at denne Dom skulle blive allernaadigst dels unerkiendt, dels stadfæstet, dels tilsidesadt og forandret, alt efter den derom nærmere allerunderdanigst gjordte Irettesættelse og Paastand. Og var hermed indstævnte fornævnte Commissarier herom i Rette at møde for Os udi Vores almindelige Højeste Rett, fornævnte deres Dom tilligemed deres foregaaende Rettets Behandling og Nægtelse at til og forsvare, og derfor at stande til Rette samt Dom at lide. Saa var og stævnt Birkedommer Lindgaard, at forsvare sin Rettets Behandling, fordi han skulle have nægtet Citanterne at antage til Publication ved Læssøe Birketing én Declaration af 6 Julii 1778, som de havde forfattet, hvorved Landsaatterne skulle forsikkres sine gamle Rettigheder, samt derfor at stande til Rette. For Sagen i sig selv med Omkostninger at tilsvare, vare stævnte som Hoved Vederparter og Sagvoldere Andreas Thorup, Marcus Zeuthen, Poul Juul, Christen Graven, Niels Jørgensen og Jens Gaarn paa egne og øvrige Landsaatters Vegne paa ovenmeldte Vort Land Læssøe saavelsom deres Fuldmægtig Procurator Dahl, Citanternes Procedure, Paastand og Irettesættelse at anhøre og derefter Vores allernaadigste Dom at modtage.

Thi blev i Rettelagt: den indstævnte Commissions Dom, som af Commissarierne, Os elskelig Geheime raad Gabel og Bjæfoget Andreas Brüchman den 5 April 1781 var saaleedes afsagt:

Fra Citanternes Side er i denne Sag, foruden det allernaadigste Commissorium af 25 September 1778, fremlagt følgende Documenter:

1. En af os udstædt Commissions Stævning af 30 October 1778
2. En Continuations Stævning af 8. Martii 1779.
3. En Fuldmagt fra adskillige Læssøe Landsaatere til Hr. Procurator Thomas Dahl i Sæbye af 7. November 1778 om, som Fuldmægtig for dem, at udføre denne Sag saavel ved denne Commission, som hvad deraf, og til Oplysning imidlertiid lan dependere.

4. En Ditto fra bemeldte Landsaattere af 13 Junii forhen i samme Aar, extenderet til flere Tilfælde denne Sag uvedkommende.
5. En verificeret Copie af den Eenigheds Contract imellem Læssøe Lands /:formodentlig Jordbrugende:/ Beboere indbyrdes af 16 Februarii sidstbemeldte Aar, hvorved de forbinder sig til, paa lovlig Maade, at forsvare deres Ejøndoms Rett ti deres åaboende Stæder paa Læssøe og dertil at udrede de fornødne Omkostninger, naar mindelig Afgiørelse ikke kunde betrygge dem herudi; Til hvilket Foretagende de foregiver at være forcerede, ved det, eÿ alleene Wiborg Dom Capitul for nærværende Tiid søger at betage dem bemeldte deres Rettigheder, men saasom saadant endog skal være, skiøndt forgiæves, forsøgt i Fortiden, skal Grunden til denne Forbindelse være: at de for Eftertiiden kan være sikker for sliige Efterstræbelser.
6. En allernaadigst forundt Prolongations Bevilling paa 4re Maaneder i henseende til denne Commissions Holdelse Dateret 28, Majus 1779.
7. Et Tings Vidne ført ved Læssøe Birketings Rett, begyndt den 19 April og sluttet den 16. Junii 1779 under den af vedkommende Øvrighed den 8. Februarii 1779 beskikkede Sætte Dommer og Skriver Hr. Hans Holm i Sæbÿe.
8. En Attest fra Hr. Birkedommer Lindgaard paa Læssøe, og Sr. Holm Sætte Dommer og Skriver ved bemeldte Lands Birketings Rett i de Sager, der af denne Commissions Sag kan dependere, af 21. Julii 1779, betræffende: at Læssøe Lands saavel gamle som nye Protocoller beviiser, at alle 3de Sognes Beboere der paa Landet har fra de ældre Tiider af Lovbudet, solgt , skiødet og pandtsat deres Stæder og tilliggende Gaarde og Ejøndomme.
9. Et Interims Indlæg i Sagen, hvorudi obiter forestilles, hvad fra Citanernes Siide er beviist til Fordel, angaaende deres Anke Poster, tilligemed deres Paastand, samme er Dateret Sæbÿe den 4de Augustii 1779.
10. En Repliqve af 15. Martii 1780 paa Hr. Landforvalter Zeuthens Besvarings Indlæg af 23. November 1779.
11. En allernaadigst Extentions Befaling af 17. Martii 1780; hvoraf Citanterne dog ikke har benÿttet sig.
12. En Hoved Deduction over Sagen af 13. Julii 1780 med tilhørende Bielagere, hvoraf Litr. A. under N° 7 allerede er anført og de øvrige følger i Orden saaleedes:

Litr. B: En Justitz Protocoll fra Læssøe Birketing, som sammestæds er begyndt den 6. Martii 1685 og fuldendt den 1. Februarii 1689, hvilken Folio 3 giver tilkiende, at berørte 6. Martii 1685 var mødt ved bemeldte Birketing Anders Lÿdersen, som Lÿdeligen med Haand og Mund solgte, skiødede og afhændede fra sig og Arvinger een ham paa hans Hustrues Vegne tilhørende Ejøndom Høyen kaldet, som hun havde arvet efter sine Forældre, og som de havde eÿet og beboet, til Melchior Laursen med ald sit rette Tilliggende, af Huus, Jord, Lund, eller andet, som nu tilligger, og af Arilds Tiid tilligget haver, intet undtagen i nogen Maade, til evindelig Ejøndom, upaaanket, upaakært og uigienkaldendes i alle Maader, frie for hver Mands Tiltale, som derpaa vilde eller kunde tale noget efter denne Dag i nogen Maade.

Folio 6. et. 7. findes Peiter Peitersen den 10. April bemeldte Aar, at have Lovbÿdet sin paaboende og tilhørende halve Gaard Lundergaard kaldet, førend han samme til Fremmede bortsolgte Ligeleedes paa bemeldte Folio 7. tinglÿst en Kiøbe Contract af ovenmeldte 10. April

imellem denne Peiter Peitersen og Anders Christophersen, hvorved den første sælger den sidste ovenanførte halve Lundergaard, som han ved Dom og anden rigtig Adkomst var Ejer af; Hvilket Salg skeer med samme Ord og Udtrykke, som ovenanførte Anders Lydtersens Skiøde omformelder. End videre findes paa bemeldte Folio 7. Søren Laursen Bangsboe at Lovbyde et Boels Huus og Jord i Bos-Kiær kaldet, som han tilligemed en Fierde Part i Lundergaard, sælger og skiøder til ovenmeldte Anders Christophersen ved Skiøde af 29. Julii 1684.

Folio 8. findes et Kiøbe Brev tinglyst, udgiven af Peder Michelsen i Hals Sogn paa Læssøe, paa Jord og Ejeendom sammestæds til Henrich Jensen, samme er dateret 15. Februarii 1682.

Folio 30. Et Skiøde fra Berthel Laursen i Hals Sogn til Søren Pedersen paa et Boels Huus, Jord og Ejeendom sammestæds af 16. Martii 1679.

Folio 31. findes adskillige Afkalde, tinglyste, som udtrykkelig qvitterer Værgerne for Urørlige eller Jordegods paa Læssøe, som Udgiverne af disse Afkalds Qvitteringer ere udi Arv tilfalne.

Ligeledes findes sammestæds af Niels Erlandsen til hans Svoger Lars Albretsen paa en Broderlod udi et halv Boels Huus, Jord og Ejeendom, som Udgiveren havde arvet efter sine Forældre.

Fremdeles findes Folio 32. een Del at have afhændet deres arvede Jorder og faste Ejeomme og andre at give deres Værger Afkald saavel for dem arveligen tilfaldne Jordegods, som Løsoere.

Folio 33. den 19. Februarii bortskiøder Kirsten Andersdatter til Tinge 3^{die} Parten udi et Boels Jord, kaldet Erlands i Lunde, saa og et Inerste Huus og Jord sammestæds til Lars Albretsen i Brarum.

Folio 35. findes ligeledes Afkald for urørende og Jordegods.

Folio 57. findes et Skiøde af Lars Nielsen Himmerig udi Hals Sogn paa Halvparten af det heele Boels Jord og Ejeendom Boskiær kaldet til Michel Laursen, Ligeledes et Skiøde paa noget andet Boels Jord i Bårum Sogn.

Folio 66. melder ogsaa om Afkald for Jordegods.

Folio 67. findes ej alleene Lovbydelse af Jordegods, som Maren Madsdatter arveligen er tilfalden; men endog saa, at Peder Jensen Erlandsen tilstaaer at have pantsadt en Baare eller Jord, der ligger ud til Hviile, til bemeldte Maren Madsdatters Moder Kirsten Nielsdatter; Og saaledes findes fremdeles af og til denne gandske Protocoll igiennem Lovbydelse, Afkalde for, og Skiøder paa Jordegods, som dels er Kiøbt, dels arvet, indtil Folio 184 inclusive; Iblant hvilket lægges Mærke til Folio 176, hvor der paa Niels Bremsteds Vegne lovbydes 1/8 Part i et Stæd paa Bachen i Hals Sogn. Og ligeledes Folio 182. lovbydes 1/6 Part af et Stæd i bemeldte Hals Sogn af Els Nielsdatter.

Litr. C Et Tingsvidne fra Læssøe Birketing den 14. Februarii 1651, hvorudi bevidnes for Retten, at være læst et Tings(*vidne*), ført ved samme Rett 1540 forsynet med Landets Indsegl af Indhold: At Huuse og Jord uadskildte paa Læssøe haver gaaet i Arv fra Arilds Tiid og Landets Begyndelse, fra Mand til Mand; Dog saaledes, at Arvingerne til samme Huuse, skulle for Jorden til Dom Capitulet i Wiborg give en føye Skyld, saameget NB; som have været af gammel Tiid.

Litr. D. En Sýns Forretning over hvad Tørveskiær, Græsning og Lýngslet der findes paa Læssøe Land, holden sammestæds den 22., 23. og 24. Maii 1780, hvortil er skeet Udmeldelse fra Dronninglunds Birketing og denne Sýns Forretning sammestæds afhiemlet. Fremdeles blev som Bielager til dette Indlæg fremlagt 8te Stýkker Skifte Forretninger holden paa Læssøe, nemlig: N^o1.

En Skifteforretning udstæd af Birkefogden den Hans Pedersen paa Læssøe af 7. Martii 1671 som denne Commissions Act er indlemmet.

N° 2. En Ditto holden af Landforvalteren paa Læssøe Bernt Fallenkamp, den 9. Februarii 1704.

N° 3. En Ditto holden af bemeldte Fallencamp den 22. September 1718.

N° 4. En Ditto holden af Peder Boÿe den 12. Januarii 1726.

N° 5. En Ditto, holden af Tolder og Landforvalter Peder Gluud den 7. November 1747,

N° 6. En Ditto, holden af Landforvalter Søren Møller den 18. Augustii 1750.

N° 7. En Ditto holden af nuværende Landforvalter Hr. Peder Zeuthen den 13. November 1762. og

N° 8. En Ditto, holden af bemeldte Hr. Landforvalter Zeuthen den 7. December 1773,

Hvilke tilsammen derudi kommer overeens: at Stædernes Jorder og Mark Eÿendomme, saavelsom Bÿgningerne paa samme ere gangen i Arv og Skifte, og til de Afdødes Arvinger ved disse Forretninger udlagde. Alt paa den Maade, som dette Hr. Procurator Dalls Indlæg omformelder.

Paa de indstævnte Herrer Residerende ved Dom Capitulet i Wiborg og Hr. Zeuthens Vegne, er fremlagt følgende Documenter:

1. Et allernaadigst forundt Beneficium Paupertatis af 25. September 1778.

2. Et Indlæg af 30. November 1778 underskrevet af de samtlige Herrer Residerende selv, hvorved var hæftet en Declaration fra velbemelte Herrer Residerende af foregaaende 6. Julii samme Aar, af Indhold at de tillader Læssø Landssaatter at Jorderne paa bemeldte Læssøe maae gaae i Arv og sælges herefter ligesom forhen, siden Landsaatterne derpaa formedelst forrige Residerendes Forsømmelser har faaet Hævd, imod at erlægge de sædvanlige Afgifter og Hoverie til Capitulets Gaard, som Landfogden beboer. Dog forbeholder de dem uindskrænket Eÿendoms Rett til de øde eller sandfugne Jorder i Hals Sogn.

3. En allerunderdanigst Prolongations Bevilling af 15. October 1779.

4. Copie af en underdanigst Pro Memoria, dateret Læssøe den 16. September 1776 til det høylovlige Rente Kammer Collegium, hvorudi Hr. Landforvalter Zeuthen besværer sig over Landsaatternes Egensindighed i at optage af den sandfugne Jord paa Læssøe Bÿgnings Pladser uden hans forevidende, og udbeder sig desangaaende Forholds Ordre. Denne Copie foregiver Hr. Landforvalteren at være Ord til andet ligelydende med Originalen som skal være Aarsag til den paafølgende høystbemeldte Rente Kammer Collegii Resolution af 10 Januarii 1778.

5. Et Indlæg fra Hr. Landforvalter Zeuthen, dateret Klitgaard den 23. November 1779.

6. Et Ditto fra de Herrer igienlevende Residerende ved Dom Capitulet i Wiborg S:T: Hr. Stifts Provst Worsøe og Hr. Rector Hiersing, dateret Wiborg den 9. Januarii 1781.

Til Actens Indlemmelse følger hernæst dey høylovlige Rente Kammers Pro Memoris af 10. Januarii 1778, som os verificeret fra Hr. Birkedommer Lindgaard er tilstillet, saaledes lydende:

Pro Memoria.

Efter at Man over den Landfoged Zeuthen hertil indkomne Forespørgsel: om Indbÿggerne paa Læssøe maae, hvor de lÿster og uden foregaaende Udviisning optage Jorder af de tilforn sandfugne (*Jorder*) til Brug og Bÿgning etc. Har erhødet Hr. Kammer Junker og Amtmand Urnes Betænkning og tillige indhentet de Residerendes ved Dom Kirken og Skolen i Wiborg deres Erklæring, samt

dernæst om denne Sag corresponderet med Det Kongelige Danske Cancellie; Skulle Man ikke undlade at have velbemeldte Hr. Kammer Junker tilmeldet: at de, Dom Kirken, Skolen og de derved Residerende er, iblant andre af de Residerende paaberaabte ældre Adkomster ved een den 19. October 1680 af høy salig Kong Christian den Femte meddelt Bevilling tillagt fremdeles som forhen den Indkomst af Læssøe Land, som Kirken af Arilds Tiid forhen haver havt, og denne Indkomst forklares at bestaae i Landgilde, Stædsmaal, Hoverie og Rettighed til at holde Skifter efter Beboerne, foruden 1/5 Deel af Bierge Lodderne; Det og, for saavidt, Landgilden angaaer, ved en Kongelig Resolution af 9. September 1735 nøyere er stadfæstet; De Residerende tillige svarer af Læssøe Lands Hartkorn lige med alle andre Jordegods Ejere og Beneficiarii den paabudne ¼ pro Cento Skat, saavel som og Extra Skat for de Uformuende paa Landet, forsaavidt samme overstiger et vist Antall, hvorfor de efter Omstændighederne ere fritagne; Saa Seer Man ikke rettere, end ay forbemeldte Kirke, Skole og de derved Residerende paa ders Embeds Vegne ere som Grund Ejere af Læssøe at ansee, og følgelig efter Loven berettiget at udviise og Stædsmaale til Vedkommende at stadfæste de Pladser og Grunde, som nogen enten af nye vil optage til at bygge og Boe paa, eller have til andet efter Loven tiiladt Brug. Den af Landfogden paaklagede Uorden, med at optage af de Sandfugne Jorder i Flæng og derpaa at bygge Huuse uden Tilladelse, tilkommer altsaa de Residerende at see hemmet. Og for saavidt den Kongelige Interesse derunder verserer med Skatter af de tilforn matriculerede men siden formedelst Sandflugt til Afgang anseete Jorder, eragter Man fornøden, at følgende Regler ved sidstbemeldte Jorders Optagelse til Nrug, vorder iagttagne saasom:

- 1 Enhver som vi af de tilforn sandfugne, men enten nu eller herefter med Græsbund tilvoxende Jorder, optage nogen Plads til Beboelse og Brug, bør derpaa erhverve lovlig Udviisnings Brev af Grund Ejerne eller deres Befuldmægtiget Landfogden, i hvilket Udviisnings Brev, Pladsens Størrelse og Indhold af qvadrat Alen bør beskrives, og Landfogden være forbunden uden Betaling i tvende Mænds Overværelse at udviise og afpæle samt derover en Forretning at forfatte, som Amtmanden tilstilles, for samme her til Kammeret at indsende. Udi denne Forretning maatte tillige indføres de Vilkaar, som indgaaes af den til Pladsens Indtagende sig Anmeldende, og maae i øvrigt ved Udviisningen paasees, at det ikke skeer paa saadanne Stæder, hvorved nye Sandflugt kunde foraarsages.
2. De til hvilke saadanne Pladser blive udviiste bør tilforbindes inden et Aars Forløb at have bebbygget og indhegnet den udviiste Jord ved Dige eller Grøft, og skulle Grunden være af den Beskaffenhed, at ingen Grøft deraf til Varighed kan opkastes drager Landfogden Omsorg for, at de til Indhægningen udfordrende Tørv vorder den nye Beboer andenstæds udviist, hvor det, uden at foraarsage enten nye Sandflugt, eller Skade paa anden god Jord, best kan lade sig gjøre.
3. Forsømmer den som Pladsen er udviist at beb bygge og indhegne samme inden foreskrevne Tiid, maae Pladsen overlades til en anden uden Prætention af den første, som dertil paa en Gienpart af Udviisningen Brevet sig maae reversere.
4. Grund Ejeren eller deres Befuldmægtiget Landfogden maae ikke vægre sig for at udviise Pladser til den, som det forlanger, og derpaa vil bygge og boe, med mindre den forlangende Plads mindre den forlangende Plads maatte være af den Beskaffenhed, at ved sammes optagende, nye Sandflugt kunde befrøygtes, og i det Tilfælde indsender han sin skriftlige Formeening derom til Amtmanden,

som, om Vedkommende fremdeles paastaaer Pladsen udviist, og derom sig hos Amtmanden melder, lader ved 4re af Retten udmeldte uvillige Mænd lovlig besigtige Pladsen i Landfogdens Overværelse, og om Beskaffenheden inden Tinge at give deres Eedelige Afsigt, der af Rettens Betiente paa ustemplet Papiir og uden Betaling bliver Amtmanden at tilsende, da han derefter Sagen med de Residerende ved Dom Capitulet afgjør eller om de ikke med hinanden blive eenige, da Sagen til nærmere Resolution, hertil at indberette.

5. Til Opmuntring for dem som optage af forbemeldte Jorder nye Pladser til Bøgning og Beboelse, kan dennem love Frihed for Skatter og Afgifter i de første 10 Aar efter at Pladsen er udviist og afpælet, og den i første Post ommeldte Forretning derover er indsendt; Men efter bemeldte 10 Aars Forløb bliver Pladsen at matriculere til Skatter og Afgifters Betaling efter den Anstalt derom fra Rente Kammeret vorder føyet. Imidlertid vil det paalægge Landfogden paa de Residerendes Vegne Aarlig til Amtmanden at indberette hvormange Pladser der i ethvert Aar er udviist, og hvorvidt de med Bøgning og Indhegning ere forsynede, paa det samme af ham kan paategnes den Specification, som hannem til Attestation fra Amtstuen Aarlig leveres over det for Sandflugt paa Læssøe affældte Hartkorn.

6. I øvrigt paaligger det Landfogden stricte at efterleve den ham meddelte Instruxes 10de Post, hvorefter han med Klitten til Landets Beste bør have flittig Tilsyn, at den ey ved ulovlig Medfart bedærvs, men heller Aarlig forbedres, og at ingen af Landets Beboere uden Anviisnings Sæddel fra ham nogen slags Ildebrand fra de Sandfugne Stæder maae tage, heller ingen unødvendig Frihed tillades, som kan hindre Klitterns sammengroende og Forbedring, alt under Straf for Vedkommende, som herimod handler.

Forestaaende ville Hr. Kammer Junker behage ved Birketinget paa Læssøe at foranstalte bekiendtgjort, da Man under Dags Dato har givet de Residerende Gienpart deraf, for derefter Landfogden med fornøden Ordre at forsyne, for saavidt han paa deres Vegne herudinden haver at iagttage.

Rente Kammeret den 10. Januar 1778, Moltke, Berner, Erichsen, Morup, Klagenberg, Goldt, Kölle, Schiønning, Engelbrecht, Hansen.

Til Kammer Junker og Amtmand Urne.

At denne Copie er Conform med Originalen, bevidner, C. Urne.

Unerdanigst læst og bekiendtgjort i Læssøe Birketings Rett Mandagen den 9. Februarii 1778, testerer L. Lindgaard.

Forestaaende rigtig med den mig tilsendte Original testerer, L. Lindgaard.

Hvad der har anleediget Landsaatterne paa Læssøe til at anlægge denne Sag, tror vi at finde, ey alleene i den nyelig anførte høylovlige Rente Kammerets Resolution, men fornemmelig i Hr. Landforvalter Zeuthens Declaration ved Læssøe Birketing i Samtale med Hr. Birkedommer Lindgaard, da høystbemeldte Resolution sammestæds blev læst, nemlig: at den Maade eller Skik, som Landsaatterne paa Læssøe havde brugt at sælge og skiøde deres Eyendomme der paa Landet, var noget som de selv havde taget sig til, uden dertil at have Ret; Samt bemeldte Hr. Landforvalterens Svar paa Hr. Birkedommer Lindgaards Spørgsmaal, om han, nemlig Birkedommeren maaske skulle spørge Hr. Landforvalteren ad naar han ville lovbøde, skiøde eller

pandtsætte noget af sit Gods og Ejøendomme? Da Hr. Landforvalteren sagde. Ja det skulde han og. Hvilken Samtale er bevunden i Tingsvidnet Litera A. fra Pagina 532 til 535 inclusive.

Denne Declaration har formodentlig indjaget Landsaatterne een ikke aldeles ugrundet Frÿgt for, at De Herrer Residerende og deres Landforvalter ville under Prætext af Medhold af titberørte høy respective Resolution, og formedelst en vrang forklaring af højst samme, søge at undertrykke dem betage dem deres hidtil havde Ejøendoms Rette til deres paaboende Stæder og sammes Pertinentier, og af Jord Egne gjøre dem til Hoverie og Træl Bønder. I hvilken Frÿgt de kunde bestyrkes, naar de eftertænkte de fremfarne Tiider, da saadant forhen skal have været i Giærde; hvilket de selv giver tilkiende, og derpaa anførere Exempler i deres saa kaldede Eenigheds Contract af 16. Februarii 1778. Og naar vi betragter, at deres Forfædre maatte have en bevægende Grund saavel til at føre det ovenanførte Tingsvidne af 1540, som at lade samme igien læse og derved fornÿe, samt bringe i frisk Erindring ved Læssøe Birketing den 14 Februarii 1651 betræffende deres gamle Ejøendoms Rettigheder til deres Stæder; hvilket Documente er anført under Litr. C; Saa kan vi eÿ holde deres Frÿgt ugrundet, men at den gandske naturlig er foraarsaget og igien kunde anleedige Landsaatterne at være betænkte paa deres Ejøendomme og Rettigheders lovlige Forsvar, uden at fortiene Navn af Oprører. Vel har de Herrer Residerende ved Indlæg her til Commissionen af 30. November 1778 tilkiendegivet, at de haver, for at forekomme al vrang og mislig Forstaaelse af titberørte høylovlige Kammer Collegii Pro Memoria af 10. Januarii 1778, strax udstæd en Declaration af 6 Julii ejusdem anni som de ved Kirke Stævner paa Læssøe haver ladet bekendtgjøre, og det samme havde i sinde at vilde lade forrette ved Læssøe Birketing; Men naar betragtes at de Herrer Residerende i denne deres Declaration betinger Læssøe Landsaattere ret til at pandtsætte, skiøde og afhænde deres paaboende Stæder, og at samme maae gaae i Arv og Skifte paa slige Vilkaar som de for os producerede Documenter udviiser, at Læssøe Boerer ingen Aarsag har til, uden Exception at accordere dem, men her foruden og besÿnderlig forbeholder sig, uden Indskrænkelse Ejøendoms Rett til de øde og sandfugne Jorder i Almindelighed paa Landet; Saa vil det Efterfølgende viise, hvorvidt de til det sidste er berettigede, og om Læssøe Boerne kunde være fornøjede og lade sig beroelige med denne de Herrer Residerendes Declaration, som uforuøymende for deres Rettigheder, og saadan een, der inten Indgreb hverken i Tiiden eller herefter kunde og skulle foraarsage dem i samme; Thi fordi en Ejøendom ved Sandflugt, Vandflod, eller i andre Maader til en Tiid bliver fordærvet, saa at Eÿerne ikke kan benÿtte sig af den, tabes jo ikke Eÿerens Rett til samme, men han beholder den fremdeles og med lige Rett som forhen og kan bruge sin Ejøendom saasart han sÿnes den dertil er beqvem. Skal nogen faae Ejøendoms Rett til en Ting, som er i en andens Ejøendom, maae dette jo skee enten ved Eÿerens Overdragelse af sin Ret til den anden, eller derved, at forrige Eÿer forlader sin Ting og den anden occuperer den. Skal en Ting holdes for at være forladt, udfordres hertil enten Eÿerens udtrykkelige Villies Erklæring, eller i det mindste sliige ufeilbare Kiendetagen, som ikke efterlader nogen Tvivl om at forrige Eÿer intet meere vil have med Tingen at bestille. – Kunde nu de Herre Residerende beviise saadan i henseende til de Sandfugne Jorder i Halds Sogn, havde de først Lov til at occupere dem, og saaleedes med Rette kunde kalde dem sin Ejøendom; Men nu, da derefter berørte Tingsvidne endnu paa Læssøe kan findes eendel retmessige Arvinger til bemeldte Sandfugne Jorder i Halds Sogn, vide bemeldte Tingsvidne Pagina 126, 127 og 128, saa at samme ingen Occupation kan være underkastede, seer vi ikke hvorfra de Herrer Residerende hertil vil derivere deres Ejøendoms Rett. Vi maae derfor tilstaae at Læssøe

Boerne ikke have havt en ugrundet Frÿgt for en overhængende Fare, for virkelig Indgreb i deres Rettigheder som tiilig eller silde kunde ramme Dem eller Efterkommer; Og at de desaarsag have været beføjede at tage deres Tilflugt til Domstoelene og under Loven at søge Beskiermelse i Haab om, derved at see deres Rettigheder betryggede til en uoervskridelig Regel paa begge Siider for Efterslægten.

Til den Ende har de da allerunderdanigst ansøgt og allernaadigst bleven bevilget allerhøystbemeldte Kongelig allernaadigste Commissorium, Dateret Christiansborg Slot den 25. September 1778, hvorved vi allernaadigst ere befalede at paakiende:

1. Baade de Residerendes og Landsaaternes paa Læssøe deres Ret til og i, saavel deres beboende eller i Brug havden Stæder, Mark, Jorder og Eÿendomme, som de uoptagne, under Sandflugt forhen øde værende Marker nemlig: i hvorvidt bemeldte Ret og Rettighed kan og bør strække sig, eller hvori samme bestaaer, samt om Landets Indvaanere ikke Ifølge deres Skiøder, Skifter og andre Adkomst Breve, bør være Eÿendoms berettigede til deres Stæder og underliggende Jorder, dyrkede eller udÿrkede og sandfugne.

2. Hvorvidt Landfogden Peder Zeuthen bør ansees og taxeres, som den, der hemmelig og ved urigtige og vrang Foregivender, samt ellers formeentlig skal have søgt at fornærme Suplicanternes af en retfærdig Titul besiddende Eÿendoms Rett og Rettigheder, hvorved Suplicanterne for aarsages store Omkostninger og megen Ulæmpe. Hvor tillige følgende allernaadigst Befaling er tilføjet: Dog at de Regler der udi forbemeldte Skrivelse fra Vores Rente Kammer til Amtmanden over Hals (*Hald*) Amt Os elskelige Kammer Junker Christian Urne er bestemte i henseende til Optagelsen af de tilforn sandfugne men nu eller herefter med Græsbund tilvoxende Jorder, vorder uforandrede. Hvad den første Post er angaaende, da har Hr. Procurator Dahl paa Læssøe Landsaaternes Vegne og fra deres Siide beviist:

A. At Læssøe Lands Beboere fra meget ældgamle Tiider /:høystrimelig i en Kiæde af nogle Seculis:/ haver uoervbrudt og bestandig uden at nogen gyldig Hindring derudi er skeede, Mand efter Mand og rette Slægtninge og Arvinger, efter Loven arvet deres Forfædres paaboende Stæder, saavel Jord og Mark, Eÿendomme i Bÿe og Fællig, hvor de have været, intet undtagen, samt Huusene paa bemeldte Stæder; hvilket de forhen anførte Skifte breve, den gamle Protocoll, og det under Litr. C producerede Tingsvidne af 14. Februarii 1651 og 1540 tilfulde udviiser.

B. At saavel Beboerne i Halds Sogn som de 2de øvrige Westerøe og Bÿrum Sogners Beboere paa Læssøe, haver paa ovenanførte Maade, og i ovenmeldte Tiid, som Selv Eÿere og Jord Egne Bønder, lovbÿdet, solgt, skiødet, afhændet og pandtsadt deres paaboende Stæder med tilhørende Jorder, Mark og Eÿendomme i og uden Fællig samt giort sig samme saa nyttige som de best vidste og kunde, uden derom at forespørge sig hos de Residerende ved Wiiborg Dom Capitul, eller den paa Læssøe værende Landfoget, hvilket eÿ heller herudi nogensinde effective eller de jure har været Landsaaternes hinderlige. Alt i Overensstemmelse med de udi den producerede Justitz Protocoll Litr. B forefundne anførte og fleere Stæder. Den forhen anførte Attest fra Hr.

Birkedommer Lindgaard og den beskikkede Dommer og Skriver i denne Sag paa Læssøe Sr Hans Holm af 21. Julii 1779, samt det producerede Tingsvidne, begyndt den 19. April og sluttet den 16. Junii 1779 Litr. , hvorudi Pou Pedersen Winther 72 Aar gammel, Svend Nielsen 70 Aar gammel, Edel Clausdatter 73 Aar, Karen Nielsdatter 73 Aar, Else Nielsdatter 70 Aar, Johanne Sørensdatter Bouet 74 Aar, Maren Nielsdatter Børum 74 Aar, Anne Larsdatter Thuren i det 74. Aar, Else

Poulsdatter 59 Aar, Maren Nielsdatter hos Anders Thisted 85 Aar, Maren Nielsdatter Peder Jensens Hustrue 67 Aar, Anne Hulbech 69 Aar, Margrethe Albrechtsdatter 83 Aar, Kirsten Sørensdatter i sit 70. Aar, Jens Poulsen Sandt i det 57. Aar, Lars Dam i sit 51. Aar, Anne Madsdatter Thorsdatter 62 Aar, Kirsten Madsdatter 75 Aar, Lars Erichsen næsten 58 Aar, Kirsten Larsdatter 48 Aar, Karen Poulsdatter 80 Aar, Else Svendsdatter 79 Aar, Anne Poulsdatter 80 Aar, Else Hyllebusk 89 Aar og Peder Andersen 83 Aar gammel, som alle 25 i Tallet udførlig saavel i Hoved som Contra Qvæstioner, vidner herom, og da de under deres Eed bekræfter, samt af andre Omstændigheder godtgøres, at de ikke ere Ejere af mindste Jordegods paa Læssøe for nærværende Tiid, men fød og opfød paa bemeldte Land. Naar fremdeles betragtes, at ingen af dem findes iblandt dem, der haver givet Fuldmagt til denne Sags Anlæg, at ingen kan vidne i denne Sag, som ikke ere Læssøe Land dets Omstændigheder og gamle Brug, med videre bekiendt, at Man høyst rimelig forgiøves ville søge saadanne om disse Ting kyndige uden for Læssøe, og at Loven tillader, naar ingen anden Vidne kan faaes, at de maae vidne som af veed. Saa kan disse Vidner ey andet end ansees for at have alle Kiendetegn paa Lovgyldige Vidner, og uden ald Exception betragtes som troeværdige.

C. Er med anførte Vidner beviist, at Læssøe Landsaattere i Almindelighed i alle 3de Sogner Westerøe og Býrum Sogner ligesaavel som Halds Sogn har uformeent havt fælles Fædrift, Tørvegrøft og Lýngslet i og paa de saa kaldede sandfugne Jorder i Halds Sogn, ey alleene i Vidnernes Minde Tiid, eller i det ringeste i de sidste 30 á 40 Aar, siden at disse sandfugne Jorder ere igien sammen gjorde, og hertil beqvemme, ligeledes at Beboerne har benyttet sig af disse Stæder endnu nogle Aar tilforn, endog i Vidnernes Forfædres Tiid blot til Fædrift, sluttelig fordi den sammengroende Eýendom ikke i sin Begyndelse skulle tage Skade, men med Tiiden bliver desbedre at benytte sig af til det øvrige. Men Vidnerne Else Hyllebusch 89 Aar gammel og Peder Andersen 83 Aar forklarer endog Pagina 595 og 620, at de havde hørt af deres Forældre og andre ældgamle Folk, at Westerøe og Býrum Sogners Beboere havde førend Sandflugten i Halds Sogn, ligesom de nu have det, havt fældes Fædrift, Tørvegrøft og Lýngslet i bemeldte Halds Sogn. Eendel af de øvrige Vidner bekræfter ogsaa af ældgamle Folk at have hørt det saaledes skal have forholdet sig nemlig at Býrum og Westerøe Sogner skal have havt fælles Fædrift, Tørvegrøft og Lýngslet i Halds Sogn, førend Sandflugten sammestæds. Følgelig at Halds Sogn har været fælles Fædrift, Tørveskiær og Lýngslet for heele Læssøe Land saavel i de ældre som nyere Tiider.

D. Er med disse ovenanførte selv samme Vidner beviist, at ald den Fædrift, Tørvegrøft og Lýngslet, som findes uden for Hals Sogn i de øvrige tvende Westerøe og Býrum Sogner er ubetydelig og langt fra ikke tilstrækkelig til at underholde de i disse Sogner værende Creature, og afhielp Beboernes Trang for nødtørftig behøvende Ildebrand; Men at disse Nødtørftigheder for heele Læssøe Lands Beboere, saa godt som eene og alleene maae søges i Hals Sogn eller paa de saakaldede Sandfugne Jorder; Følgelig at Læssøe Lands Beboere i alle trende Sogner i Almindelighed, ikke kan undvære de Sandfugne Jorder til Fædrift og Ildebrand, om de og Creature skal subsistere; Eý at tale om den Farlighed, der er ved at lade Creaturene komme paa de saakaldede Render eller Rønner, for at nyde den liden ubetydelige Græsning sammestæds findes, da de ved indfaldende Storm og høye Vande, dels lader sig drive i Havet og drukner, der, formedelst Rønnernes Oversvømmelse ikke kan ligge tørre og forkommer af Kulde; Ligesom det og er beviist, at de saakaldede Sandfugne Jorder, Marke og Græsgange ere for nærværende Tiid aldeles sammengroede og uden Fare for Sandflugt, overalt kan bruges til ovenmeldte Grug paa nogle faae

Stæder nær, som dog Beboernes egen Velfærd vil tilsiige dem at freede og behandle fornuftig. Dette stadfæstes fuldkommen med den paa Læssøe den 22., 23, og 24. Maii holdte Sýns Forretning, som her i Commissionen er fremlagt under Litr. D, der tilkiendegiver, at den Græsning, Tørvegrøft og Lýngslet, som findes i Býrum og Westerøe Sogner, ikke nær udgiør den halve Fornødenhed for disse Sogners Beboere. Men at de uden at have Overflødighed af disse Articler, ja! neppe det Nødvendige. behøver alt hvad der af kan faaes i Hals Sogn; Og at der, dette uagtet, maae fattes Beboerne paa Brendsel, slutter Sýnsmændene deraf, at de havde seet dem tilberede deres Giødning, besynderlig Faaer Møg til Afbetiening i saa Fald.

Ligeledes melder bemeldte Sýns Forretning: at der for nærværende Tiid eller herefter ingen Sandflugt er at befrýgte i Halds Sogn, ikke engang ved den saa kaldede Høy-Sand, der beskrives for den farligste, saalænge dem sammestæds værende Skiøtning af Mare Halm med videre ikke forsætlig opgraves og ruineres.

Det er og med Tingsvidnet Litr. A: beviist Pagina 77, 78, 143, 144 og fleere Stæder, at Læssøe Landsaattere nyer selv deres paa Landet værende Kirker, havder den dertil henhørende Korn og Qvæg Tiende, og for samme lader Kirkerne i Stand holde, uden at de Residerende eller deres Landforvalter dermed haver noget at befatte sig, som tiener til Bestýrkelse paa Landsaatternes ovenanførte Jura.

Ifølge heraf paastaar Hr. Prokurator Dahl i sit Indlæg af 4. Augustii 1779.

a. At Beboerne paa Læssøe ved Vores Dom maae vorde bekræftede i deres Rettigheder, nemlig herefter at lovbýde, skiøde og pandtsætte deres i Eýe og Hævd havende Jorder, Gaarde, Huuse og Eýendomme, og at samme som deres frie og frelste Eýendomme i Skifte og Arv maae tildeles deres lovlige Arvinger.

b. At Hals Sogn herefter, som hidindtil fra utænelige Tiider har været, maae tilkiendes Landsaatterne, derudi ubehindrede at nyde og beholde frie Drift, Tørvegrøft og Lýngslet, med videre lovlig Afbetiening etc.

Fra de Herrer Residerendes og Landforvalter Zeuthens Sidde er intet fremlagt her i Commissionen, som kan svække de fra Citanernes Sidde fremlagde og anførte Beviiser, eller bringe dem af sin Kraft; Vel har Hr. Landforvalter Zeuthen i sit Indlæg af 23. November 1779.

a. Søgt at giøre Tingsvidnet Litr. A ubrugbar, ved at giøre Vidnernes Troeværdighed mistænkelig, kalder det derudi forklarte Kiærlinge Sladder, og vil paastaae, at Hr. Procurator Dall gerne kunde faae Vidnerne til at siige, at heele Wensýsel hørte dem til, med flere stikkende Talemaader, og troer dernæst, at Eýendommen skal vindes emd Skiøder og Adkomster, men ikke med løs Snak.

Men naar betragtes, hvad af os er anmærket, angaaende de Vidners Qvaliteter som til Beviis i denne Sag af Dall, men besynderlig af os ere allegerede af bemeldte Tingsvidne, falder denne Exception bort, saa meget des meere, da bemeldte Tingsvidne er usvækket, og Vedkommende ikke paa Lovbefalet Maade, om de havde troet det ugýldigt, har trøstet sig til at indstævne det til Underkiendelse for Over Dommeren.

Hvad det sidste Membrum er angaaende, nemlig: at Eýendommen vindes ved Skiøder og Adkomster, da haver Læssøe Boerne heri fuldkommen opfyldt Hr. Landforvalter Zeuthens forlangende, og derpaa givet tilstrækkelige Prøver at de just herved agter at vinde de Eýendomme de paastaar at tilhøre Dem, ved, til Beviis herpaa at fremlægge Ting Protocollen Litr. B, hvis Ælde strækker sig næsten til Hundrede Aar. Og dersom der til god Hiemmel skulle fordres Adkomster in

infinitum opad, ville faae være lovlige Besiddere af deres Ejøndomme, og ingen Sikkerhed haves for noget i saa Fald. Men da den alting fortærende Tiid og de i samme indfaldende Hændelser, gjør saadant umueligt bliver det heller ikke med nogen rimelig Grund paastaet.

b. Exciperer Hr. Landforvalter Zeuthen imod den anførte Hr. Birkedommer Lindgaards og Sættedommer S^f Hans Holms Attest af 21. Julii 1779 paa Grund af, at den første er impliceret i Sagen, og den anden er dertil ikke constitueret.

Denne Exception falder bort, i Betragtning af anførte Protocolls Fremlæggelse in Natura, hvori det Attesterte indeholdes, uden for Resten at tage i Betragtning, at S^f Holms Constitution som Sættedommer maatte give ham Tiden at attestere om hvad der henhørede til den Sag han var constitueret udi, lad være samme ikke speciel var anvendt; Thi Constitutioner maae være affatede i almindelige Udtryk, saasom alle enkelte Tilfælde, ikke kan forudsees, og ville blive for vedtløftige at anføre, Og endskiøndt Hr. Birkedommer Lindgaards Underskrift paa denne Attest kunde være overflødig, saa kunde den dog ikke gjøre Attesten ugældig.

c. Spørger Hr. Landforvalter Zeuthen, hvem der har givet Tilladelse at lovbøde, skiøde og pandtsætte beneficerede Jorde og Grunde? og om det ingen lovlig Begyndelse haver, declareres det for en selv tager Myndighed af Birkedommeren paa Landet til Skade for de Residerende og Hr. Landforvalteren, henstiller det til andres Omdømme, om af Misbrug kan gøres Lov; Hvornæst han lover, at denne Post fra Contra Citanterne /:skal nok være Contra Parternes:/ Siide videre skal blive demonstreret.

Hvorleedes Citanterne besidder deres paaboende Stæder og med hvad Rett og Rettighed, er ovenfor viist og de have i saa Fald legitimeret sig at være Possessores justo Titulo; Men at dette er kommen af Misbrug og en tiltagen Rettighed, er ikke beviist, er vel heller ikke at formode, at det af Misbrug skulle havt sin Oprindelse, da de i det mindsre har over 200 Aars Hævd, der taler for deres Rettigheder, og skal det være fra Dronning Margrethe Tiider, som nogle af de anførte ældgamle og upartiske Vidner har hørt fortæller af deres Forfædre, er det endnu et par Hundrede Aar længere op i Tiiden.

Det er vel derfor ikke troeligt, at de Herrer forrige Residerende og deres Landfoged, som alletiid kunde være underrettede om, hvad Landsaatterne foretog sig, skulle i saa betydelige Tilfælde, der kunde være dem til anseelig Præjudice, være saameget uagtsomme og efterlader, at de ikke i Tiide skulle forekommet disse foregivne Indgreb af Landsaatterne, og ikke standset dem, førend det blev for sildig, og ingen med Vished kunde viide eller siige, hvoraf disse nu af Landsaatterne udøvede Rettigheder havde sin Begyndelse eller Grunden til samme, men oven i Kiøbet selv, som Skifteforvaltere, styrket denne Misbrug ved at udkægge Læssøe Lands Ejøndomme, som de Herrer Residerende skulle være forleenede med, til Beboernes Arvinger; Overalt er det de Herrer Residerendes egneg Skyld, om de efter Foregivende haver ladet Misbrug blive til en Lov, volenti non fit injuria; De Nærværende faaer derfor at holde sig til deres Formænd, i Fald de er fornærmede; Men Lovens 5. Bogs 5. Capituls 1. Articul kunde her med god Føye anvendes mod de Herrer Residerende, hvis det i dette Tilfælde giortes nødig, og de ikke selv i deres Declaration af 6. Julii 1778 giver Læssøe Boerne Tilladelse herefter som hidindtil, at pandtsætte, lovbøde og skiøde deres paaboende Gaard og Grunde, og at samme maae gaae i Arv og Skifte; Samt erklærer disse hidindtil hos Landsaatternes brugelige Erhvervelses Maader til deres Ejøndomme, for æønlige og lovlige Adkomst.

derimod har de Herrer Residerende ikke, Ifølge ovenmeldte Hr. Landforvalter Zeuthens Løfte fremkommet med det mindste, hvoraf Man kunde see, hvorleedes og paa hvad Maade de i henseende til Læssøe er beneficerede, eller hvoraf der kan skiønnes, hvad Rett de samme Stæds haver eller bør have, om de haver Dominium plenum over Landet, eller om de er uindskrænkede usu fructuarii, eller alleene blotte indskrænkede usuarii, eller hvorudi deres Rett egentlig bestaar? Dominium plenum kan det umelig være; thi samme berettiger sine Besiddere til at destruere, eller i det mindste til at abalienere Tingens Substance, og dette er imod alt hvad der kaldes Fendum dets Natur; hvilket de Herrer Residerende vel heller ikke skulle faae i Sinde at paastaae at tilkomme dem, i henseende til Læssøe.

Uindskrænkede Usu fructuarii kan de Herrer Residerende heller ikke være, der har samme Ret til Læssøe Eiendomme, som andre Beneficiarii kan have pro Officio, ex. gr. til Præste eller Annex Gaarde, at de kan giøre sig dem saa nyttige som de best veed og kan, salva integritate et substantia Rei, thi herimod strider de fra Læssøe Boernes Sidde anførte Beviiser, der hiemler dem Ret til, de Herrer Residerende uadspurgte, at overdrage andre deres Ejøendomme til Brug og Ejøendom efter Behag, samt at benytte sig af dem efter eget got Befindende saaleedes, som de finder det best tienligt; Og at dette har forholdet sig paa samme Maade med Hals Sogn, som med de øvrige tvende Sogner paa Læssøe, det ligger Beviiserne tydelig for Dagen, og derom er ingen Tvivl.

Deraf at Halds Sogn er bleven Sandfugen, kan de Herrer Residerende ingen Ejøendoms Ret hidennde, som meldt er, eÿ heller giver samme Dem en større Ret til vilkaarligen at disponere derover, til deres egen Interesse og Fordel, end den de havde tilforn, og nu siiiiger Vidnerne, at Beboerne i Halds Sogn har havt samme Raadighed med deres Ejøendomme sammestæds, som Beboerne i de andre Sogner, og at Westerøe og Bÿrum Sogners Beboere har frit og ubehindrede, uden at søge, eller have fornøden at søge Tilladelse af de Herrer Residerende, havt frie fælles Fæsdrift, Tørvegrøft og Lÿngslet i Hals Sogn, baade førend Ejøendommene vare igien giorde og hertil beqvemme.

Altsaa er der ligesaa lidet Tegn til, at de Herrer Residerende skulle have større Ejøendoms Ret, eller meere uindskrænket Raadighed over Halds Sogn og dets Ejøendomme, end over de øvrige Westerøe og Bÿrum Sogner; Har de Hererr Residerende derfor enten proprio autoritate anmasset sig, eller er dem overdraget en større Mÿndighed over Halds Sogn, imedens samme var sandfugne, men de havde forhen naar denne hidleedes ikke af Ejøendoms Ret, men af et andet Capitul.

Regenten, som det ligger Magt paa at befordre sine Undersaatters Velfærd, har ogsaa Ret og Magt til at stÿre og tvinge deres frie Gierninger til dette Øjemærke, og til den Ende kunde han give de Herrer Residerende eller Landforvalteren Fuldmagt i en overhængende Fare, naar Landet truedes med Undergang af Sandflugt, at inskrænke de Uforstandiges Egenraadighed til det almindelige Beste; Men heraf var en Daarlighed at ville uddrage Ejøendoms Rett til det Man blot havde Tilsÿn med og med sin Mÿndighed skulle beskiærme fra en ufornuftig og skadelig Misbrug.

Kunde Embeds Mænd i Almindelighed slutte oaa den Maade, ville en stor Deel af dem blive Ejøendoms Herrer over store Destrictor i deres Jusridictioner, hvilket var urimeligt. Men om de Herrer Residerende eller deres Landforvalter har været overdragen denne bemeldte Mÿndighed forhen, eller besÿnderlig den sidste, i Hensigter først tilbedet sig den, efter a den ikke meere vat fornøden, maae staae derhen. Nok er det, Vidnerne med fleere Omstændigheder sÿnes at bekræfte det sidste, ligesom og at Birkedommeren tilforn har øvet denne Inspection.

Heraf følger naturlig og utvungen at de Herrer Residerende ere i henseende til Læssøe land langt fra ikke vilkaarlige Herrer, men blotte indskrænkede Usuarii der alleene har Ret til noget vist og bestemt. Og hvor i bestaar da der de har Ret til? Vi vil lade de Residerende selv tale og besvare Spørgsmaalet, og derefter gjøre de fornødne og udfordrende Anmærkninger. Og da siiger de i tidt ommeldte Declaration af 6. Julii 1778 at deres Rettighed bestaar i en fastsadt Landgilde og anden deslige Udgift, som fra Arilds Tiid har fundet Stæd, samt det sædvanlige Hoverie til Capitulets Gaard og den 1/5 Part af Biergelodderne.

Hvad den fastsatte Landgilde er angaaende, da stemmer samme fuldkommen overeens med Vidnernes Forklaring som siiger:

At Landsaatterne har betalt til Wiborg Dom Capitul, en viis Afgift af deres Stæder Aarlig, som nogle siiger at være fastsadt af hver Skipper til 1 mk. 10 sk. At de forklarer, det denne Afgift er kommen i stæden for Saltskatten, som Beboerne gav i fordum Tiid imedens der var Skov paa Landet og Indbyggerne ved den brændte Salt, gjør intet til Sagen; Nok er det, de tilstaaer, at de Herrer Residerende har faaet denne fastsatte og bestemte Afgift; og dette kommer ogsaa overeens med ovenanførte gamle Tingsvidne af 1540, der udstykker sig:

At Wiborg Dom Capitul tilkomne føye Skyld for Jorden til Huusende, NB: saameget som haver været fra gammel Tiid.

Hvori den anden deslige Udgift, som de Herrer Residerende siiger fra Arilds Tiid har fundet Stæd, skal bestaae, er under denne Sags Førelse fra ingen af Siiderne hverken opløst eller beviist.

De Kongelige Skatter tilhører egentlig Kongen og er ingen Indtægt for de Herrer Residerende; ligesom Konge Tienderne af Landet ikke heller kan Disputeres, og kan være Landsaatterne ligemeget hvem den skal ydes til, siden de er pligtige til at erlægge den. I henseende til det paastaaede sædvanlige Hoverie til Foged Gaarden paa Læssøe, da har de ovenanførte Vidner, saavel paa Hoved som Contra Qvæstionerne desangaaende, forklaret overeensstemmende med Degnen Sr Severins Attest, vide Tingsvidnet Pagina 724 og 725.

At det Arbejde Landsaatterne forrettede til Foged Gaarden Klitgaard, hverken var forlangt eller forrettet i ældgammel eller sildigere Tiider anderledes, end Villigheds Arbejde, som enhver efter eget Tykke kunde forrette eller alde være, undtagen at transportere Bygnings Materialer fra Stranden, besynderlig Leer og Tang til bemeldte Foged Gaard naar samme behøvede Reparation. Hvilket de siiger har været Landsaatternes Pligt fra ældgammel Tiid; som de havde hørt af deres Forfædre; og følgelig er dette Hoverie langt fra ikke vilkaarligt, men til noget vist fastsadt og bestemt.

Betræffende den 1/5 Part af Biergelodderne ved de paa Læssøe faldende Indstrandinger, som de Herrer Residerende paastaar som en Ret til Deeling imellem sig og Landforvalteren, da lader sig vel af Vidnernes Forklaring hidlede: at bemeldte 1/5 Part af disse Biergelodder, som de Herrer Residerende og Landforvalteren nu nyder, har af Begyndelsen havt sin Oprindelse af en frievillig Gave, som Landsaatterne forundte Birkedommeren paa Landet, men blev formedelst trængende Omstændigheder af een af disse afstaaet til den da værende Landfoged, for en vis Aarlig Afgift, men da Landsaatterne ikke paa vedbørlig Maade og i lovlig Form har soutineret denne Afgift af deres Biergelodder, som en frievillig Gave, saa at det endnu var kiendeligt at den var det, og at de fremedes bortgav denne 1/5 Part, som saadan een, det stod til dem, om de ville, at tilbageholde; Saa

kan de Herrer Residerende ikke nægtes Ret til den 1/5 Part af de ved Indstrandingerne paa Læssøe faldende Biergelodder, men den derpaa erhvervede Hævd, bør være dem lovlig Adkomst.

Heri bestaar da de Herrer Residerendes Ret paa Læssøe og til samme Lands Beboere, saavidt vi skiønner og af de for os fremlagde Documenter rigtig kan hidlede. Og har de Herrer Residerende andre eller flere Rettigheder, er det deres egen og deres Landforvalters Skyld, som fra 13. Juli a.p. tiol 11. Januarii indeværende Aar har havt 6 Maaneders frugtesløse Opsættelse, uden i den Tiid at have fremkommet med mindste Beviis herom. Men da saadant ikke er skeedt hverken i denne Tiid, ey heller i de 3 Uger hertil givne Frist, efter at Sagen var optagen til Doms. Saa maae vi slutte med temmelig Formodning, at de intet haver i saa Fald der maae være af stor Betýdenhed.

Det synes derfor overdreven, naar de Herrer Residerende i deres Declaration af 6. Julii 1778 uden Indskrænkning paastaar Eyendoms Ret til de optagende sandfugne Jorder i Hals Sogn; thi Eyendoms Ret forudsætter og indbefatter blandt andet jus abutendi, som det høylovlige Rentekammer Collegium ikke tilstaar dem; ligesaa lidet er det at formode, at høybemeldte Collegium skulle overdarget de Herrer Residerende større rett end dem tilkommer, og de har havt tilforn; Vi derimod har Føye til, og med største Grund forestiller os: at dette høylovlige Collegium tænker alt for Ædelt og Retfærdigt til at ville betage Beboerne paa Læssøe det ringeste af deres Rettigheder, uden at den samme ved begangen Crimina, blive eller vare forbrudt; Men at det alleene vil forekomme Misbruge meere til Landsaaternes egen end de Herrer Residerendes Nytte. Naar de Herrer Residerende derfor udtolker høystbemeldte Collegii Resolution af 10. Januarii 1778, som noget der giver dem nye Privilegia til større Interesse og Fordel end den, de hidtil haver havt, holder vi for at de tager Feil, og at alt dette, som de anskriver saa høit, er neppe meere end en blot Inspection, hvortil det staaer i dette høylovlige Collegii Magt paa Kongens, som Dominus directus over Landet, hans Vegne, at anordne andre Embeds Mænd, eller andre, der uden befrýgtelig Egennytte og Undertrykkelse, upartisk, samt til sin intenderte Nytte samme kan forestaae og bringe til Udøvelse, naar høystsamme saadant naadigst maatte finde for godt; Om alt er os ved det allernaadigste Commissorium givet Mýndighed til at paakiende enhver af Parternes, saavel de Residerendes som Landsaaternes Ret til og i de omventilerede Eyendomme, enmlig hvorvidt begge Parters Ret og rettigheder kan og bør strække sig, eller hvori samme bestaar.

Det er derfor en ugrundet Exception, som de Herrer Residerende i deres Indlæg af 9. Januar a.c. anbringer imod vores Beføyselise til at paadømme.

1. Hvorvidt de Herrer Residerende er berettigede til den 1/5 Part af Biergelodderne, som ved Indstrandinger falder paa Læssøe.

2. Hvorvidt Landsaatterne er pligtige at forrette Arbeýde til Foged Gaarden paa Læssøe, Klitgaard kaldet Thi den Kongelige allernaadigste Befaling, beordrer os at paakiende ey alleene Parternes jus reale, som allerhøystsamme udtrykker med det Ord: Ret i Eyendommenes jus in Re. Men endog Parternes jus Personale, som den udtrykker med det Ord: Ret til Eyendommene, eller /:som er det samme:/ Ret til de Persohner som besidder den, i hvilken Bemærkelse alle Jurister tager Ordet jus ad Rem eller Ret til en Ting; Og skulle det ikke være Meeningen, saa maatte Man statuere, at det Ord: til, var overflødig og ingen Bemærkelse havde, hvilket ville være formasteligt, da Ordet for sig selv taaler en adskildt fornuftig Forklaring og har Hensigt til de Rettigheder, som stammer fra de ventilerede Eyendomme. Og at dette er den Kongelige allernaadigste Befalings sande Forstand, overensstemmede med vores allerunderdanigste Formeening, viiser det efter følgende naar

allerhøyst samme siiger: at vi aksl paakiende eÿ alleeneste hvorvidt bemeldte Parters Ret; men endog NB: hvorvidt deres Rettigheder paa begge Siider kan og bør strække sig; og at de 2de ommelte Poster hører her iblandt, nægter vel ingen.

De Herrer Residerende maae altsaa ikke have gjort sig tydeligere Begreeb om vores Ret at paadømme, end over deres egen Ret at besidde.

Hvad den ande Post er angaaende, nemlig: hvorvidt Landfogden Peder Zeuthen bør ansees og taxeres, som den der hemmelig og ved urigtige og vrang Foregivender etc., har foraarsaget Suplicanterne store Omkostninger og megen Ulempe. Da tilkiendegiver vel det høylovlige Rentekammer Collegii Resolution af 10. Januarii 1778 udtrykkelig højstsamme er udgivet paa Hr. Landforvalter Zeuthes Forespørgsel, og blandt andre de Herre Residerendes Erklæring; Men om denne Forespørgsel er eenslydede med den af Hr. Landforvalteren her i Commissionen leveret Copie er af ingen af Parterne beviist, ligesaa lidet er det beviist hvorleedes de Herrer Residerendes Erlæring haver været; Saa at der i denne Post er ingen Vished; Dog kan ikke nægtes, at de Herrer Residerende jo har viist, som oven er meldt, at de gjerne ville have deres Jura extenderte; Men om dette tilligemed deres utydelige Begreber om dere virkelige Rettigheder, og andres vrang Forestillinger har forledet dem til at misbruge højstbemeldte Collegii Fortroelighed, ved at give egennyttige Erklæringer, til Landsaatternes Fornærmelse, saavel paa deres moralske Caracteer, som Rettigheder, lader vi, i Mangel af Beviis aldeles være ubedømmet.

Derimod har Hr. Landforvalter Zeuthen ved sin her foran anmeldte Declaration ved Læssøe Birketing, den Tiid højstbemeldte Rente Kammer Collegii Resolution sammestæds blev læst, nemlig at Landsaatternes Foretagende med at skiøde og sælge deres Stæder, var en Selvtægt, hvortil de ingen Rett havde, samt at Birkedommeren, som Jordegods Eÿere, skulle spørge ham ad, naar han ville pandtsætte eller skiøde bemeldte sit Gods bort; Iligemaade ved at bekræfte demme hans Formeening med sin foran bemærkede Udladelse i hans Indlæg af 23 November 1779, nemlig at Læssøe Landsaatternes Rettigheder til deres paaboende Stæder skulle reÿse sig af Misbrug, at de vare selvtagne og altsaa ulovlige, noksom giver tilkuende, at hand under Prætext at titommelte høylovlige Rente Kammer Collegii Resolution af 10. Januarii 1778 aftede at disputere bemeldte Landsaattere deres Rettigheder, hvorved hand hos dem har opvagt en velgrundet Frÿgt for Fornærmelse, og gjort dem efter Forsigtighed Love beføjede til paa lovlig Maade at søge og see deres Rettigheder bragte i Sikkerhed; Eÿ at tale om, at der ved de førte Vidner gives Formodning til, at Hr. Landforvalteren i de sidste Aar, har søgt at forvandle det hidindtil værende Villigheds Arbeÿde til Klitgaard, til Pligtes og Skÿldigheds Arbeÿde, og saaleedes at indføre et Vilkaarligt Hoverie paa Landet. I hvilken Anledning Hr. Procurator Dahl har gjort Paastand.

At de Herrer Capitulares og Hr. Landforvalter Zeuthen conjunction, een for alle og alle for een, maae tilfindes at betale til Citanterne i denne Processes Omkostning i ringeste 500 rd., samt at den sidste for urigtig Forestilling, desuden maae ansees med tilstrækkelig Mulct.

Men da ingen videre Beviiser havs desangaaende end allereede anført er; Saa kiendes for Rett:

1. At Indvaanerne paa Læssøe Land bør herefter nyde, bruge og beholde de Stæder som de ved Arv, Skiøde eller anden lovlig Adkomst besidder, tilligemed samme Stæders Bÿgninger, tilliggende Jorder i Ind og Udmark, hvorsom helst dey findes, intet undtagen, med samme Rett og Rettigheder, som de bemeldte Stæder hidindtil og fra Arilds Tiid nydt, brugt og havt haver; Saa at bemeldte Læssøe Lands beboere frie og ubehindrede maae lovbÿde, sælge, skiøde, afhænde og pandtsætte

bemeldte deres Stæder og sammes Tilliggende, ligesom de og maae gaae i Arv og Skifte efter Loven, som rette, frie og frelste Ejøendomme i alle Maader, efterfølgende Bårder og Indskrænkninger i 2^{den} og 3^{die} Post undtagen.

2. Ligeledes bør Læssøe Landsaattere nyde og beholde frie fælles Græsning, Tørveskiær og Længslet i Halds Sogn, saavel som overalt paa Landet, hvor de samme fra gammel Tiid det nydt, brugt og havt haver; Dog saaledes, at de i Særdeleshed med Tørveskiær og Længslet entholder sig fra de Stæder, hvor Sandflugt kunde være at befrygte, besynderlig paa alle Kanter og i Nærheden af den saa kaldede Høy Sand, og saaledes i Almindelighed holder sig Lovens 6. Bogs 17. Capituls 29. Articul og andre Kongelige allernaadigste Anordninger til Sandflugternes Hæmmelse allerunderdanigst efterretlige.

Ligesaa bliver det høylovlige Rente Kammer Collegii høy respective Resolution af 10. Januarii 1778 den Regel, som Landsaatterne haver at holde sig efterretlig, i henseende til de sandfugne Jorders Optagelse i Hals Sogn til Beboelse, med mindre Kongen eller de høye Vedkommende Collegia derudi allernaadigst eller naadigst skulle finde for godt at gjøre nogen Forandring.

3. Hvorimod bemeldte Læssøe Lands Indvaanere haver at betale til de Herrer Residerende ved Dom Capitlet i Wiiborg og deres Efterkommere, den hidindtil sædvanlige og bestemte Afgift af deres Stæder, hvilken Afgift de Herrer Residerende eller deres Efterkommere ingenlunde skal have Magt til at forhøye eller udviide i nogen Maade. Iligemaade paaligger det Landsaatterne som en Pligt til Foged Gaarden Klitgaard naar den behøver Reparation ,at føre det behøvende Leer til Klinen og Tank til Tække, samt fornøden værende øvrige Býgnings Materialier fra Stranden, naar de derom betienlig tilsagt vorder; Dog at saadant skeer paa beleylige Tiider af Aaret, og ikke i Pløye og Sæde Tiider, Høst eller Høe bierring, eý heller i Landsaatternes travleste Hornfisk Fiskerie, hvoraf de skal have een med de beste Nærings Veýe. Derimod beroer det paa Landsaatterne selv hvad andet Arbeýde de finder for godt at forrette til bemeldte Klitgaard, der alleene bliver at ansee, som Villigheds og Høfligheds Arbeýde, hvilket de kan gjøre og lade efter Behag, men ingenlunde som en Skyldighed, hvortil de kan tvinges.

Ligeledes tilkommer de Herrer Residerende herefter som hidindtil den 5. Post af de Biergelodder, som Landsaatterne faaer ced indfaldende Stramdinge paa Landet; Dog skal herunder ikke forstaaes, naar de bierger eller arbeider i Indstrandings Tilfælde for bestemt Dagløn; men al'leene, naar de ere accorderede om en Part af det Strandede, eller en vis Penge derfor; Ligesom det eý heller tilkommer de Herrer Residerende nogen Anpart af hvad Landsaatterne fortienet med at hieape Fartøyer af Grunden, som derefter, uden at forliise, fortsætter deres Reýse. Hvilken 5. Part af ovenmelte Biergelodder, Landforvalteren affordrer hos Biergerne, naar den med de øvrige Biergelodder proportionerede Udgift er fradragen.

4. Og endelig bør Hr. Landforvalter Peder Zeuthen for ovenmelte sin upassende Opførsel og Udladelse, hvorved han har givet Anledning til denne Sag, betale til Citanterne i denne Processes Omkostning 200 rd., skriver Toe Hundrede Rigsdaler, efter denne Doms lovlige Forkýndelse og den i Loven fastsatte Tiid, under vebørlig Adfærd efter Loven.

Saaledes haaber vi allerunderdanigst at have fuldbýrdet og efterlevet Deres Kongelige Majestæts til os ergangne allernaadigste Befaling af 25. September 1778.

Actum Anno Die et Loco ut supra, C.C. v. Gabell (L:S) A. Brüchmann (L:S)

Denne Commissions Dom som herved til S:T: De Herrer Residerende ved Dom Capitulet I Wiborg in forma beskrevne udstædes, bliver til ydermeere Stadfæstelse bekræftet med vores egenhændige Underskrifter og hostrückte Signeter.

Aalborg den 6. Junii 1781, C.C. v. Gabell (L:S) A. Brüchmann (L:S)

Vores Hr. Far Faders Salig og høylovlig Ihukommende allernaadigste Befaling af 9. September 1735 er af følgende Indhold:

Christian Den Siette af Guds Naade, Konge til Danmark og Norge, de Venders og Gothers, Hertug udi Slesvig, Holsten, Stormarn og Dytmarsken, Greve udi Oldenborg og Delmenhorst.

Vor synderlig Gunst tilforn! eftersom Os elskelig Andreas Lund, Vores Kammer Raad og Amtsforvalter over Skivhuus Amt, Lars Hauch, Vores Kammer Raad, Cancellie Assessor, saaog Amtsforvalter over Aalborghuus, Børglun (*Børglum*), Seilstrup og Aastrup Amter og Niels Sørensen Landfoged paa Læssøe, haver, efter Vores til dem den 10. Junii næstafvigt allernaadigst ergangne Befaling, anlangende paa vores allernaadigste Approbation at forfatte en rigtig Beregning over Læssøe Lands Beboere, hvad dem i Proportion af deres Hartkorn kunde tilkomme Aarlig til Dom Kirken i Vor Købstæd Wiborg at svare, allerunderdanigst forfattet bemeldte dem anbefalede Beregning over Læssøe Lands Beboere Aarlig Landskyld til Wiborg Dom Kirke for indeværende Aar 1735 ogsaa fremdele, og samme ved Skrivelse til Vores Geheime Raad i Vores Conseil og Ober Secreteres i Vores Danske Cancellii Os elskelig Johan Ludvig von Holstein, Ridder p: indsendt; Saa er samme Beregning og Skrivelse Os tillige med den Christian Gyldencrones derover indhentet allerunderdanigste Erklæring, allerunderdanigst bliver refereret, og som vi bemelte deres Beregning allernaadigst haver approberet, saa tilskikke Vi Eder herhos samme Beregning med Vores allernaadigste paategnede Approbation in Originali, hvilken I til Vedkommende allerunderdanigste Efterretning behørigen haver at lade forkynde, og den saa udi Stifts Kisten til Bevaring at henlegge; Og som Vi ellers af ovenbemeldte Forretning haver fornummen, at Land Beboernes Hartkorn, som til Afgift kan beregnes, beløber 142 Tønder 6 Skiepper 2 Fierdingkar, og den deraf gaaende Landskyld er beregnet til 309 rd. 2 mk. 9 sk., hvoraf Aarlig skal betales til Wiborg Dom Kirke 284 rd. 2 mk., til Søe-Tønderne 6 rd., til Capellanen paa Læssøe 8 rd. 2 mk., og for Birkefogdens paaboende Gaard afgaar 2 rd. 3 mk. 5 sk., tilsammen 301 rd. 1 mk. 5 sk., og altsaa bliver til Overskud Aarlig 8 rd. 1 mk. 4 sk., hvilket de Committerede haver indstillet, om Vi allernaadigst ville, at det enten til Hielp til et nyt Arrest Huus der paa Landet, som nødvendig behøves, siden det gamle er forfalden og ødelagt, eller og til andet publicke Nytte der paa Landet maatte anvendes; Thi give Vi Eder derpaa tilkiende, at Vores allernaadigste Villie er, at de 8 rd. 1 mk. 4 sk., som Aarlig bliver til Overskud, skal bruges til et nyt Arrest Huus at bygge der paa Læssøe, og naar det er skeed, skal disse Penge, siden emplöyeres efter den Geheime Raad Gyldencrones allerunderdanigste Erklæring, og Dom Kirken i bemeldte Wiborg vorde tillagt, naar Beregningens fulde Summa 309 rd. 2 mk. 9 sk. rigtig indkommer, men naar hos uformuende Restanze sig tildrager, da skal samme være en Soulagement for samtlige Interessenter i Landskylden. Hvad ellers angaar en af Landets Beboere navnlig Lars Andersen i Lund, som, da Vores til de Committerede allernaadigst ergangne Befaling, for Landsaatterne udi Klitgaarden paa Læssøe blev oplæst, skal have bandet dem, som havde været Aarsag udi, og underskrevet den

derom indgivne allerunderdanigste Supplication, saa og derudi sig svoret under Eeder, at han ikke ville betale Landskylden anderleedes end forhen truet og undsagt med vreed Hu og opragte Haand, alle dem, som holdt sig den nye Taxt efterrettlig, hvilken Grovhed han endog næste Søndag for Meenigheden for og efter Guds Tienesten paa Kirke Gaarden skal have forøvet, saa at nogle Beboere derpaa Landet skal have beklaget sig for ovenbemeldte Committerede, at de var bange for Ulykke af ham paa Liv eller Gods, da haver Vi allernaadigst befalet Vores Cancellie Raad og General Fiscal Os elskelig Hans Ursin, at han bemelte Lars Andersen for saadan hans Formastelse paa lovlig Maade tiltaler og over ham Dom hender til vedbørlig Undgiældelse efter Loven, til hvilken Ende og hermed Vores allernaadigste Villie og Befaling er, at du Geheime Raad Gyldenchrone, strax den Anstalt gjør, at meerbemeldte Lars Andersen vorder arresteret, for at henbringes til Fladstrands Fæstning, hvorom Vi fra Vores Krigs Cancellie allernaadigst haver befalet Commandanten sammestæds, at lade hannem ved Militair Vagt afhente, og saa under sikker Bevaring paa Fæstningen at holde arresteret. I haver Os ellers strax allerunderdanigst at indberette, at I dette Vores allernaadigste Rescript bekommet haver. Dermed skeer Vor Villie; Befalendes Eder Gud! Skrevet paa Vort Slot Friderichsborg den 9. September 1735. Under Vor Kongelig Haand og Signet, Christian R./J.L.v Holstein

Til Geheime Raad og Stiftsbefalingsmand Gyldenchrone og Biskop Wöldiche, hvorved dem tilsendes original Approbation paa Beregningen over Læssøe Lands Beboeres Aarlig Landskyld til Wiborg Dom Kirke for Aaret 1735 og fremdeles; saaog anlangende et nyt Arrest Huuses Opbyggelse paa Læssøe, samt betreffende Lars Andersen i Lund hans Arrest.

Vores Rente Kammers Resolution af 10. Januarii 1778 lyder saaledes:

Denne Vores Rente Kammers resolution findes i Commissariernes Dom forhen indført, hvorfor det holdes ufornöden samme igien at indføre.

Hvorimod og til Sagen at svare, for Os udi Retten møtte Os elskelig Peder Uldall, vores Justitz Raad og General Fiscal, som allerunderdanigst androg: hvorleedes Anders Thorup, Marcus Zeuthen, Poul Juul, Christen Graven, Niels Jørgensen og Jens Graven paa egne og samtlige Landsaatters Vegne paa Vort Land Læssøe, havde funden sig beføjede til Confirmation og Skierpelse for Os udi Vores Høyeste Rett allerunderdanigst contra at lade indstævne en Dom, som Os elskelig Christian Carl von Gabell, Vores Geheime raad, Kammer Herre og Amtmand over Schivehuus Amt og Andreas Brüchman, adjungeret og succederende Byefoged i Hiörring og Herredsfoged i Horns Wenneberg Herreder, samt Birkedommer og Skriver ved Gaarbøi Birk, som allernaadigst bevilgede Commissarier den 5. April 1781, dømt og afsagt havde, udi en Sag mellem Contra Citanterne paa den eene, og de Residerende ved Dom Capitulet i Vor Kiøbstæd Wiborg paa den anden Siide, betræffende: at Landfogden paa bemeldte Læssøe Peder Zeuthen paa mange Maader skulle have søgt at betage Landsaatterne den Ret, som de og deres Forfædre bestandig havde havt til deres paaboende Stæder, hvilke bestandig ere skiødede og gangen i Arv fra en til anden, samt pandtsat som Ejendom upaataalt af de Residerende ved Dom Capitulet i Vor Kiøbstæd Wiborg og de forrige Landfogder, i hvilken Anledning bemeldte Landfoged Zeuthen paa formeentlig urigtige Grunde og Forestillinger havde erhvervet Vores Rente Kammers Resolution i Skrivelse til Os elskelig Kammer Herre og Amtmand Urne i Wiborg, af 10. Januarii 1778, hvorved

Landsaatternes Ejdoms Rett i mange Deele skulle være indskrænket, og derimod de Residerende i bemeldte Wiborg mange Fordele tillagde med videre. Thi som de ved bemeldte deres Dom havde kiendt for Rett 1. At Indvaanerne paa Læssøe Land, skulle herefter nyde, bruge og beholde de Stæder, som de ved Arv, Skiøde eller anden lovlig Adkomst besidder, tilligemed samme Stæders Býgninger og Jorder i Ind og Udmærk, med samme Ret, som de bemeldte Stæder hidtil og fra Arilds Tiid nydt, brugt og havt haver; Saa at bemeldte Læssøe Lands Beboere frie og ubehindrede skulle lovbýde, sælge, skiøde, afhænde og pandtsætte bemeldte deres Stæder, ligesom de og skulle gaae i Arv og Skifte efter Loven som rette, frie og frelste Ejdomme i alle Maader, efterfølgende Indskrænkninger i 2^{den} og 3^{die} Poster undtagen. 2. Skulle Læssøe Landsaattere nyde og beholde frie fælles Græsning, Tørveskiær og Lýngslet i Hals Sogn, saavel som overalt paa Landet, hvor de har havt det fra gammel Tiid, dog saaledes, at de i Særdeleshed med Tørveskiær og Lýngslet entholder sig fra de Stæder hvor Sandflugt kunde frýgtes, og i Almindelighed holde sig Lovens 6, 17, 29 Articul og andre i den Henseende ergangne Kongelige Anordninger efterretlige; ligesaa bliver og Rente Kammerets Resolution af 10. Januarii 1778 den Regel, som skal følges, i henseende til de sandfugne Jorders Optagelse i Hals Sogn, med mindre deri herefter nogen Forandring skulle skee. 3. Hvorimod bemelte Læssøe Lands Indvaanere bør betale til de Residerende i Wiborg og deres Efterkommere den sædvanlige Afgift af deres Stæder, hvilken Afgift ingenlunde maatte forhøyes; Iligemaade paaligger det Landsaatterne til Foged Gaarden Klitgaarden, naar den behøver Reparation, at føre det behørigte Leer til Klinen og andre fornødne Býgnings Materialier, naar de derom i Tiide advares, og saadant skeer paa beleilige Tiider for Landsaatterne, derimod skulle det beroe paa Landsaatterne selv hvad Arbejde de ellers ville giøre til bemeldte Klitgaard, hvilket de kunde giøre efter Behag, og ikke skulle ansees som en Skyldighed, ligeleedes skulle de tilkomme de Herrer Residerende 1/5 Deel af de Biergelodder, som Landsaatterne faaer ved indfaldende Strandinger, med videre. 4. Og endelig var Landforvalter Peder Zeuthen for sin formeentlig upassende Opførsel og Udladelse, hvorved han havde givet Anledning til denne Sag, betale til Citanterne i Processens Omkostninger 200 rd., med videre, deres Doms Medfør. Saa forventede Contra Citanterne og for Os allerunderdanigst lode paastaae at bemeldte deres Dom skulle af Os vorde i et og alt confirmeret og skiæpet, alt efter den nærmere derom for Os ved Fuldmægtig allerunderdanigst giordte Demonstration og Paastand. Og vare hermed Indstævnte fornævnte Commissarier i bemeldte Sag, fornævnte Geheime Raad Christian Carl von Gabell og Herreds Foged Andreas Brúchman, herom i Retten at møde for Os udi Vores almindelige Høyeste Rett, deres i Sagen afsagde Dom at til og forsvare. Saa vare og contra stævnte, som Hoved Vederparten og Sagvolder de Residerende ved Dom Capitulet i Vor Kiøbstæd Wiborg, nemlig Os elskelig Hr. Biskop Tetens, Hr. Stifts Provst Worsoes Arvinger, Magister og Rector Hiersing, samt deres paa Læssøe havende Fuldmægtig Peder Zeuthen, Sagen i sig selv med Omkostninger og alt deraf dependerende at tilsvare, Contra Citanternes Fuldmægtiges Deduction, Paastand og Irettesættelse at anhøre og Vores allernaadigste Dom at modtage. For Processens Skyld var dette Contra Stævnamaal anmeldet for bemeldte Kammer Herrer Stiftamtmand Urne.

Med fleere Ord og Tale Parterne imellem faldt og allerunderdanigst vare Dom begiærende.

Da efter Tiltale Giensvar og denne Sags forefundene Beskaffenhed, samt efter at Sagen den 18., 19., 20., 22. og 24. Januarii for Os allerunderdanigst pro et contra var bleven ventileret, blev fornævnte Mandag den 24. Januarii forbemelte Aar 1785, saaledes herom af Os for Rett kiendt og Afsagt:

Læssøe Lands Beboere bør, som Selv Ejere, beholde de dem, efter Skiøder eller andre lovlige Adkomster tilhørende Ejøendomme; Hvorimod Wiborg Dom Capitul fremdeles bør nyde Herligheden og øvrige Indtægter af Landet, Ifølge Kongelig Befaling af 9. September 1735, samt 1/5 Deel af Biergeløn, hvad enten Skibene strande eller ved Baade hielpes af Grund, og paa hvad Maade ebd derom af Biergerne sluttet Accord. Ligeledes bør Dom Capitulet i Overensstemmelse med Rente Kammerets Resolution af 10. Januarii 1778, Eene være berettiget til at lade udviise af de øde og sandfugne Jorder, hvorpaa ingen maatte kunde fremviise nogen lovlig sær Adkomst; Hvorimod samtlige Læssøe Lands Beboere aldeles bør fraholde sig ald selvtagen Brug paa fornævnte Stæder, samt efter Landfogdens Tilsigende fremdeles som hidindtil være behielpelig ved Klitgaardens Bygnings vedligeholdelse. Processens Omkostninger for begge Retter ophæves. Til Justitz Cassen betaler Contra Citanterne, som Tabende Fem Rixdaler. Datum ut supra. Nostro sub Sigillo. Teste Fideli et Dilecto Consiliario, Anno Conferentiæ et Justicie

Allerunderdanigst fremlagt og Læst udi Nørre Jyllands Landstings Rett for September Maaned under No 40.

Denne Dem, der fra vor Side for længst er Læssøe Boere forkyndet, er nu og fra dem forkyndet os og lovlig Gien Part af Dommen os meddelt, tilstaas paa egne og Stiffts Provsten, som er fraværende, hands Vegne. Wiborg d. 5 Augusti 1785, Tetens, Hansen.